

УДК 94(477.83-25):[929.535:352.08],,1588/1613”

Ранньомодерний Львів і навколишній простір. Як львівський староста Єжи Мнішек урядував у Самбірській економії на зламі XVI і XVII століть (на матеріалах актових книг Самбірської економії)

Марія ГАРАСИМЧУК

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра давньої історії України та архівознавства,
вул. Університетська 1, м. Львів 79000, Україна
mgarasymchuk@yahoo.com*

У 1588 р. Єжи Мнішек отримав в управління Самбірське староство, яке через два роки набуло статусу економії (королівського столового маєтку), а в 1593 р. – Львівське староство. Обіймаючи уряд старости у Львові й адміністратора в Самборі аж до своєї смерті в 1613 р., він мусив з певною періодичністю перебувати в обох містах, що неформально перетворило Львів на осередок, з якого місцевий королівський намісник керував іншою, віддаленою адміністративною одиницею. Належні йому як адміністратору Самбірської економії функції Є. Мнішек реалізовував через видачу декретів і ординацій, що регулювали життя мешканців економії. До безпосереднього управління він залучав молодшого сина Зигмунта – призначив його державцею і планував, вочевидь, у майбутньому передати йому адміністрування Самбірською економією.

Ключові слова: рід Мнішків, львівський староста, Самбірська економія, просторова комунікація.

Єжи Мнішек походив із магнатського роду, історія якого розпочалася в чеських Великих Кончицях у XV ст. Родоначальником польської гілки вважається Міколай, котрий через певні обставини був змушений переїхати до Польського королівства¹. Тут його нащадки оселилися на теренах Руського воєводства: молодший син Єжи вже в 1559 р. став сокальським державцем, а в 1573 р. – сяноцьким старостою. Обіймав він і посаду радомського каштеляна². У 1588 р. Є. Мнішек отримав Самбірське староство: спочатку в оренду на п'ять років³, а згідно з привілеєм короля Сигізмунда III від 20 червня того ж року – у

¹ Уляновский В. И. Мнишки: указатель архивных материалов и библиографии. Киев, 1989. С. 8.

² Там же. С. 128.

³ Sucheni-Grabowska A. Monarchia dwu ostatnich Jagiellonów a ruch egzekucyjny. Cz. 1: Geneza egzekucji dóbr. Wrocław, 1974. S. 244.

пожиттєве володіння⁴. Тоді ж окремим королівським привілеєм йому надано урядування руськими жупами⁵. У 1589 р. він став сандомирським воєводою, невдовзі одержав в управління кілька староств: Медицьке (1591 р.), Луковське (1593 р.) і, врешті-решт, гродове Львівське (1593 р.)⁶.

Відповідно до рішення сеймової конституції 1590 року⁷, Самбірське староство отримало статус королівського столового маєтку, тобто економії⁸. Таким чином **Є. Мнішек став адміністратором Самбірської економії**, управителем якої залишався аж до смерті в 1613 р. На титульному аркуші, яким розпочинається найдавніша (зі збережених) актова книга Самбірської економії*, він фігурує як сандомирський воєвода, львівський і самбірський староста, руський жупник⁹.

Будучи одночасно львівським і самбірським старостою, Є. Мнішек мусив із певною періодичністю перебувати в обох містах, адміністративних центрах підпорядкованих йому староств – у Львові й Самборі. Так, у 1600 р. точилася справа між львівською міською радою і цеховиками та львівським старостою через невиконання королівського декрету. Єжи Мнішек на той час перебував у Самборі, через що туди було делеговано райцю Каспра Пшездзецького й міського писаря Бартоломея Уберовича для укладення протесту стосовно непровадження екзекуції¹⁰. З іншого боку, функції гродового старости змушували Є. Мнішка частіше перебувати саме у Львові: приміром, згідно з хронікою Дениса Зубрицького, саме сюди приїхав Є. Мнішек, повертаючись у 1609 р. з Москви¹¹. Відтак Львів на чверть століття став осередком, з якого місцевий королівський намісник керував іншою адміністративною одиницею – теренами зазвичай непідконтрольної Львову Самбірщини, застосовуючи специфічні практики

⁴ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, zespół Metryka Koronna (далі – AGAD, МК), sygn. 135, k. 86–88.

⁵ Ibid. K. 88–90 v.

⁶ *Opaliński E.* Mniszech Jerzy z Wielkich Kończyc // *Polski Słownik Biograficzny.* Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 1976. T. XXI. Zesz. 5. S. 465.

⁷ *Volumina legum.* Przedruk zbioru praw staraniem xx. pijarów w Warszawie, od roku 1732 do roku 1782, wydanego. Petersburg, 1859. T. II. S. 312.

⁸ *Budzynowski I.* Kronika miasta Sambora, zebrana i wydana ku uczczeniu 500 letniej rocznicy założenia miasta Sambora. Sambor, 1891. S. 23.

* Це дослідження ґрунтується на матеріалах актових книг Самбірської економії кінця XVI – XVII ст.

⁹ Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка, відділ рукописних, стародрукованих та рідкісних книг імені Ф. П. Максименка (далі – НБ ЛНУ, ВР), спр. 517.III, арк. 3.

¹⁰ Соціальна боротьба в місті Львові в XVI–XVIII ст.: Збірник документів / Під ред. Я. П. Кіся. Львів, 1961. С. 99.

¹¹ *Зубрицький Д.* Хроніка міста Львова / Пер. з пол. І. Сварника; наук. комент. М. Капраля. Львів, 2002 (Львівські історичні пам'ятки. Т. III). С. 218.

адміністрування. Це визначало місце й неформальні зв'язки ранньомодерного Львова в навколишньому просторі Руського воєводства.

Королівські столові мастки найперше мали забезпечувати прибутки короля і його двору¹², тому економічна діяльність адміністрації ставала пріоритетною. Проте **урядування Є. Мнішка** характеризувалося нерегулярністю надходження до королівського скарбу орендних виплат з староства, яких до 1603 р. він взагалі не здійснював¹³. Виправдання адміністратор знаходив у витратах на військо й спорудження укріплень, а також у нападах татар. Такий стан фінансових заборгованостей не задовольняв короля, через що в червні 1603 р. він наказав комісарам відібрати економію. Мнішку довелося продати частину власних маєтностей. Тільки завдяки сплаті 28 тисяч злотих боргу він зміг залишитися самбірським старостою¹⁴.

На чолі економії **Є. Мнішек дбав про врегулювання місцевого землеустрою**. Зокрема, він видав постанову (її дата невідома) про те, що в селах кожен міг користуватися ділянкою землі, розташованою навпроти свого поля. Очевидно, робилося це і з урахуванням інтересів самих селян: такий устрій мав полегшити обробіток землі, адже ділянки селян ставали цілісними, а не розкиданими на віддалі навколо сільського поселення. Відтак до умов декрету Є. Мнішка неодноразово апелювали судові установи при врегулюванні земельних питань. Приміром, у селі Білич Федь Федечко мав лаз навпроти полів Лучки Степуха, Костя Тимкового та Лучка Коваля. Старосольський жупний суд у 1608 р. передав їм у власність землю Феді, але за умови повного відшкодування і винагороди, встановленої за рішенням спеціально залучених до цієї справи осіб. Третью частиною лазу володіла шляхтянка Ганна Павлова, але й стосовно неї суд прийняв таке ж рішення, як і щодо Федя: вона могла користуватися ділянкою лише до завершення сезону сільськогосподарських робіт, а потім мусила передати частину лазу (за умови відповідного відшкодування за неї)¹⁵.

Вирішення питань землеустрою співвідносилось із зобов'язанням щодо охорони кордонів економії. Саме цей чинник враховували при наділенні селян землею. У вписаному до замкової книги 16 червня 1599 р. документі Є. Мнішка зазначено, що він виданий для кращого **надходження прибутків до Скарбу й задля охорони меж Самбірської економії**. Старостинське розпорядження було датоване 10 червня 1599 р. та затверджене підписом і печаткою адміністратора

¹² *Смуток І.* Організація управління Самбірської економії в XVI–XVIII ст. (характеристика документальних матеріалів) // Дрогобицький краєзнавчий збірник. Дрогобич, 1998. Вип. 3. С. 277.

¹³ *Смуток І.* Адміністратори Самбірської економії (кінець XVI–XVIII ст.) // Дрогобицький краєзнавчий збірник. 2000. Вип. 4. С. 366.

¹⁴ *Уляновский В. И.* Мнишки: указатель... С. 129.

¹⁵ НБ ЛНУ, ВР, спр. 551.ІІІ, арк. 44 зв.

економії, який надав „працьовитим” Іванові та Михалкові Петровичам з села Росохач земельну ділянку – ніким раніше не оброблену й розташовану біля Тухольської границі (ймовірно, ішлося про межу між територією економії та Стрийського повіту, до якого належало село Тухля) біля села Сухий Потік. Ділянку необхідно було обкопати поміж ґрунтами Тимка Павликовича і Бердишки, через лази інших королівських підданих, зокрема Арифіни Івановича. Володіння земельною ділянкою зобов’язувало Петровичів до захисту кордону, задля цього їм не рекомендували відлучатися з місця проживання (вони навіть не повинні були часто приїжджати до Самбора для сплати податків і повинностей). З отриманої ділянки Петровичі мусили сплачувати до Самбірського двору чинш 16 грошів у день Святого Мартина (11 листопада¹⁶). Були й інші збори і повинності, встановлені відповідно до умов інвентаря з Королівського Скарбу. Ймовірно, ішлося про інвентар 1587 року й ординацію Скарбу 1592 року, що його підтверджувала¹⁷. Через часткову втрату аркуша і нерозбірливість писарського почерку перелік податків і повинностей можна відтворити лише частково: плата за жнива (так звані „жнивні”¹⁸ гроші), феровщизна – 40 грошів, на охорону – 30 грошів, трамового – 16 грошів, зборового – 5 грошів, кухонного – 2 гроші 9 денарів, вівса половину чверті по 2 гроші 9 денарів, 4 курки по 1 грошу, певна кількість гусей по 2 гроші. Загальна сума складала 5 злотих 7 грошів, також передбачалися інші дрібні податки й повинності. Їх складали двічі, частину – на свято Святого Войцеха (23 квітня¹⁹), а головні повинності – у день Святого Мартина. Петровичі отримали право – винятково для власних потреб, але без утисків чи шкоди для інших підданих – збудувати на ділянці млин і корчму, а також осадити кількох загородників. Надання Є. Мнішка містило дозвіл Петру, синові Івана Петровича, отримати підтвердження виданого ним документа в короля²⁰.

Адміністрація економії намагалася контролювати вирубування лісового масиву, адже лісові промисли займали важливе місце в економіці краю і не тільки. Ліс активно використовували як будівельний матеріал у межах економії, його сплавляли через Сян і Віслу до Варшави і Гданська²¹. Саме тому час до часу видавали документи з розпорядженнями не рубати дерева в „заборонених”

¹⁶ *Wierzbowski T. Vademecum. Podręcznik do studyów polskich.* Warszawa, 1908. S. 32.

¹⁷ *Інкін В. Ф.* Розвиток феодалної ренти в Самбірській економії у другій половині XVI – на початку XVII століття // Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 1967. Вип. 4: Питання історії УРСР. С. 88.

¹⁸ Там само. С. 87.

¹⁹ *Wierzbowski T. Vademecum...* S. 49.

²⁰ НБ ЛНУ, ВР, спр. 517.ІІІ, арк. 32 зв.–33 зв.

²¹ *Пірко В. О.* Галицьке село наприкінці XVII – в першій половині XVIII ст. (історико-економічний нарис за матеріалами Перемишльської землі). Донецьк, 2006. С. 17.

лісах²². У замкову книгу 27 червня 1653 р. вписано ординацію Є. Мнішка стосовно **заборони вирубування букового лісу**, який називали Магора – „Lasow na Magorze zapowiedz”²³. Документ було ухвалено в Самборі ще 19 липня 1597 р., але вписано до книг значно пізніше, що свідчить про його актуальність і юридичну силу навіть понад півстоліття пізніше. Суттю ординації стало розпорядження старости, який, порадившись з крайниками та іншими урядниками, вирішив зберегти ці ліси на майбутнє. Саме тому він заборонив мешканцям усіх прилеглих і довколишніх сіл (Ломна, Хашів, Лопушанка Лехнова, Міхновець, Мшанець, Грозьова, Дністрик Головецький) проводити там вируб. Водночас для розширення лісових масивів не дозволялося використовувати прилеглу до лісу територію сіножатей. Також староста погодився, аби піддані названих сіл надалі не сплачували чинш за використання тамтешніх пасовищ. У прикінцевій формулі Є. Мнішек призначив відповідальним за дотримання умов документа ліпецького крайника, оскільки більшість сіл належали до цієї країни²⁴.

До компетенції Є. Мнішка як адміністратора економії належало **підтвердження майнових прав** (відповідно до королівських розпоряджень), і впровадження у посідання маєтностями. Так, 20 березня 1603 р. він видав постанову (скріплену власними підписом і печаткою) на прохання „шляхетного” підбузького війта Грицька Татомира Корчинського. Той представив королівський документ (виданий 10 лютого 1603 р. в Кракові) про уступлення своїх прав на підбузьке війтівство двом синам – Петру й Івану. Обґрунтовуючи свої права, Грицько посилався на привілей короля Стефана і згадував про володіння війтівством предками. Визнавши правочинність представлених документів і доказів, Є. Мнішек дозволив провести інтромісію і делегував для цього самбірського возного Павла. Відтак Петро та Іван могли користуватися війтівством відповідно до всіх попередніх прав, а кожен з них пожиттєво мав виконувати належні до самбірського двору повинності²⁵.

На сторінках актових книгах економії **Є. Мнішек виступає як ініціатор надань мешканцям економії та/чи гарант виконання їх умов**. За його сприяння 24 квітня 1589 р. був виданий королівський привілей на попівство в селі Верхня Яблунька (інша назва Яблунька Дубова)²⁶. Відповідно до привілею, православний священник „учтивий” Іван отримав попівство в пожиттєве володіння після смерті батька Дмитра²⁷.

²² НБ ЛНУ, ВР, спр. 517.III, арк. 656 зв.

²³ Там само. Спр. 520.III, арк. 104–104 зв.

²⁴ Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1628 roku / Wyd. Z. Budzyński i K. Przyboś. Rzeszów, 1997 (Polska Południowo-wschodnia w epoce nowożytnej. Źródła dziejowe. T. I. Cz. 1). S. 193.

²⁵ НБ ЛНУ, ВР, спр. 517.III, арк. 256–257.

²⁶ Там само. Спр. 536.III, арк. 3–3 зв.

²⁷ AGAD, МК, sygn. 135, k. 547 v.–548.

Одним з найчастіше згадуваних в історіографії сюжетів, пов'язаних з постаттю Є. Мнішка, стала історія шлюбу його доньки Марини з Дмитром Самозванцем та її ймовірний статус московської цариці²⁸. У самбірських актових книгах поїздка Єжи і Марини до Москви згадана лише раз, і то принагідно й з відстані багатьох років. При проведенні в 1680 р. інквізиції стосовно майнових прав пригадувалося, що під час „виправи на Москву” Є. Мнішек закликав усіх бажаних купувати „роботні” ґрунти і перетворювати їх на вольництво. Вольники належали до категорії осіб, які не виконували жодних земельних повинностей, а були приставлені до певних служб: лісничі, столяри тощо²⁹. Згодом, у часи урядування інших адміністраторів, стосовно цих земель виникали суперечності³⁰.

В останні роки управління частину своїх повноважень **Єжи делегував молодшому сину Зигмунту** (в актах він фігурує як сандомирський воєводи), зробивши його державцею економії. До такого вчинку могли спонукати різні причини: і „московська” подорож, і труднощі з самостійним управлінням у старшому віці, і необхідність перебування як у Самборі, так і у Львові. Можливо призначення сина відбулося і з розрахунку пізніше передати йому повністю адміністрування економією. Однак, якщо такий задум дійсно був, то реалізувати його не вдалося: Зигмунт помер передчасно, а після смерті самого Є. Мнішка економія перейшла в управління Миколаю Даниловичу³¹.

У гербівниках польської шляхти та історіографії про Зигмунта Мнішка знаходимо тільки фрагментарні згадки, зокрема вказується на посідання ним уряду луковського старости³². Побутує також думка, що Зигмунт помер ще малолітнім³³ приблизно в 1613 р.³⁴ Проте в записах до актових книг Самбірської економії за 1609–1611 роки він фігурує як тогочасний державця економії³⁵, від його імені були видані декрети щодо вирішення конфліктних

²⁸ *Hirscheberg A.* Dymitr Samozwaniec. Lwów, 1898; *EjUSD.* Maryna Mniszchówna. Lwów, 1906.

²⁹ *Інкін В.* Сільське суспільство Галицького Прикарпаття у XVI–XVIII століттях: історичні нариси. Львів, 2004. С. 176.

³⁰ НБ ЛНУ, ВР, спр. 548.III, арк. 223 зв.–224.

³¹ *Chłapowski K.* Starostowie w Małopolsce 1565–1668 // *Spółeczeństwo staropolskie.* Warszawa, 1986. Т. 4: *Studia i szkice.* S. 144.

³² *Żychliński T.* *Złota księga szlachty polskiej.* Poznań, 1888. Roc. X. S. 205. Є. Мнішек тримав Луковське староство від 1593 р. (отримав тоді цесію на нього від брата Миколая Мнішка), але в 1599 р. продав його племіннику Павлу Мнішку (*Urzędnicy województwa lubelskiego XVI–XVIII wieku. Spisy / Oprac. W. Kłaczewski i W. Urban. Kórnik, 1991. S. 84*). У списках „Урядників Люблінського воєводства” Зигмунт Мнішек не згаданий, хоча не виключено, що в якийсь момент Єжи передавав йому в управління Луковське староство – подібно, як це вчинив з Самбірською економією.

³³ *Żychliński T.* *Złota księga szlachty polskiej.* Roc. X. S. 205.

³⁴ *Уляновский В. И.* Мнишки: указатель... С. 129.

³⁵ НБ ЛНУ, ВР, спр. 517.III, арк. 814 зв.–815.

ситуацій. Для виконання таких управлінських функцій він мав бути щонайменше повнолітнім, тому твердження про його смерть у малолітньому віці слід вважати помилковим.

Однак передача економії в управління Зигмунту, зважаючи на його молодий вік, була радше формальним кроком; всю управлінську діяльність на Самбірщині продовжував контролювати Є. Мнішек. Під час врядування батька син таки перебрав деякі адміністраторські функції. Найчастіше йшлося про врегулювання майнових суперечок, що потребувало особистої присутності старости на місці, а сам Єжи не мав такої можливості, будучи заклопотаний управлінням Львівським староством та іншими справами. Так, перебуваючи в листопаді 1609 р. „в гірських селах”³⁶, Зигмунт видав декрет у спірній земельній справі (декрет затвердив печаткою і власноручним підписом). Тоді піддані з села Бориня і Марко Височанський, скориставшись присутністю державці економії в селі Яблунівка Чернецького, звернулися з проханням вирішити суперечності стосовно права володіння трьома полями. Урядник особисто приїхав для огляду ґрунтів, вивчив королівські привілеї, які представив пан Височанський, і вирішив ситуацію на його користь. Піддані поступалися полями, але шляхтич повинен був цілковито сплатити їм відшкодування або надати ділянки такого ж розміру в іншому місці. Всі інші заставні поля, які мали належати Маркові Височанському, він мусив викупляти власним коштом³⁷. Однак таке рішення задовольнило не всіх підданих. Гриць Напудич і Лазор Оначкович звернулися до зборового суду як покривджені. Проте суд, апробувавши видане З. Мнішком розпорядження, наказав скаржникам погодитися на обмін земельними ділянками або прийняти грошове відшкодування за оброблені ділянки від Марка Височанського³⁸.

Датований 24 травня 1610 р. (і вписаний до замкової книги 28 березня 1634 р.) декрет З. Мнішка також стосувався земельних справ. У селі Стрілки точився конфлікт за так зване „Червоне” поле між священиками (їхні інтереси представляв отець Лучка) й Онофриков’єнтами. Останні не мали жодних документів для доведення своїх прав, натомість священики залучили до розгляду справи старців, які під присягою підтвердили, що полем віддавна користувалися духовні. Відтак Зигмунт спеціальним декретом навечно залишив поле у володінні представників духовенства³⁹.

До замкової книги 1 квітня 1611 р. вписано документ З. Мнішка, виданий 13 березня того ж року, скріплений його підписом і печаткою. Як державця економії Зигмунт, довідавшись, що Стець Гриньович з села Бистре володіє не одним ланом, для з’ясування справи делегував на місце боберського крайника

³⁶ „w gornych wsiach” (Там само. Арк. 808 зв.).

³⁷ Там само. Арк. 808 зв.–809 зв.

³⁸ Там само. Арк. 810 зв.–811.

³⁹ Там само. Спр. 557.III, арк. 189–189 зв.

й урядників з Мшанця і Грозьової. Оглянувши земельну ділянку, вони підтвердили, що її розмір дійсно більший за лан, проте має дуже вузькі межі вздовж. Опираючись на цю інформацію, Зигмунт вирішив залишити землю у володінні Стеця, який надалі зобов'язувався сплачувати до Скарбу всі податки й повинності, відповідно до описаного раніше в інвентарі (не вказано в якому) переліку⁴⁰.

Цей випадок свідчить про підпорядкування ієрархічно нижчих урядників розпорядженням Зигмунта, хоча формально адміністратором економії залишався Є. Мнішек. До нього надалі зверталися сільські громади при виникненні поземельних конфліктів, прохаючи про чітке **розмежування**. Так, у 1611 р. апелювали громади сіл Сільце й Мокряни, між якими через відсутність межі постійно виникали сварки. Для вирішення конфлікту і насипання знаків-кіпців самбірський староста делегував сина Зигмунта і „шляхетних” осіб: самбірського підстаросту Яна Хожецького, економа Александра Залейського і присяженого мірника Войцеха Лотвіновського. Оглянувши земельні ділянки на місці, делеговані розпорядилися одразу насипати кіпці для позначення межі між селами: перший – наріжний, від Ступниці під горою за річкую Бистрицею, другий – навпроти ділянки мокрянського в'їта, третій – над потічком Курашимим, який проходить з Мокрян до Сільця, четвертий – над потічком названим Лонканем, п'ятий – наріжний, від вільшанської і мокрянської границь до сілецької, шостий – біля Мокрян на горі. Обидві громади були повністю згодні з такою межею, мокрянці погодилися передати ті спірні ділянки, які за розмежуванням мали належати мешканцям Сільця. Дотримання зобов'язань від імені громади Мокрян засвідчили присяжні Іван Василів і Стас Клечкович, мешканці Іван Сенків, Павло Климів, Гнат Кольбатовський, Гнат Федичин та Іван Коваль, записавши „спокій” під „виною” 300 гривень⁴¹.

За відсутності батька **З. Мнішек міг самостійно виконувати судові функції**. До замкової книги 23 грудня 1610 р. вписано справу про суперечності всередині Боберської крайни. Через напади на терени Речі Посполитої сабатів (найманців) з Угорщини⁴², які завдали багато шкоди, до Самбора прибуло три роти жовнірів з полковником Боратинським. Ставши на постій, вони розіслали до сіл пахолків за грошима на утримання. Двоє з пахолків прибули до села Міхновець і вимагали надмірних виплат, вчиняючи при цьому мешканцям різні шкоди. У той же час Гриць Борщович, підданий з Лопушанки Лехнової, запросив синів крайника і сусідів їхати на весілля (загалом до поїздки назбиралося

⁴⁰ Там само. Спр. 517.III, арк. 814 зв.–815.

⁴¹ Там само. Арк. 836 зв.–837.

⁴² На сеймі 1611 року каліський каштелян Адам Стадницький звинувачував Є. Мнішка в тому, що той допустив до нападів сабатів на терени Малопольщі та підбурював сяноцьку шляхту до виступів проти короля (*Opaliński E. Mniszech Jerzy...* S. 467).

12 осіб). У дорозі їх зустріли представники міхновської громади і просили сина крайника Яцька, щоб він порозмовляв з пахолками, закликав їх до належної поведінки. Яцько погодився і разом з неназваними сватами, котрі прямували на весілля, звернувся до пахолків. Останні ж почали чинити галас, дійшло до сутички, в якій було поранено пахолків, а сватів побито. Відтак військові зажадали справедливості й втручання самбірського старости Є. Мнішка. Боберський крайник Симко заступився за сина і сватів, заплативши військовим якісь гроші. Самі ж свати вдалися до розсуду Самбірського двору – тоді там перебував сандомирський воєводич, який взявся за вирішення справи. Зигмунт Мнішек з'ясував, що Яцько із сватами ненавмисно напав на пахолків, а виконував прохання міхновської громади. Тож спільно зі зборовими суддями він ухвалив декрет, згідно з яким уся Боберська крайна мала прилучитися до забезпечення війська на постой: кожен князь повинен був сплатити по два злотих, таку ж суму давали вольники, а всі піддані з кожного осілого лану – по одному злотому. Учасники бійки Яцько Боберський та Ілько Матяшовський мали заплатити по 20 злотих кожен сватам, яких було десятеро. З таким рішенням погодилися всі піддані Боберської крайни, а в майбутньому за подібні сутички й вчинення галасу відповідальність несли як піддані, так і князі⁴³. Ймовірно, на час вирішення справи Є. Мнішек перебував поза межами економії, передавши судову юрисдикцію синові. Останній залучив до справи зборових суддів, скориставшись тим, що в Самбірському замку якраз відбувався збор Боберської крайни.

* * *

Обіймаючи водночас декілька посад, Єжи Мнішек урядовав у Львові та почасти звідси мусив управляти найбільшим територіально-адміністративним і господарсько-маєтковим комплексом в українських воєводствах Речі Посполитої – Самбірською економією. Належні йому як адміністратору вищі на регіональному рівні судові й адміністративно-розпорядчі функції він реалізовував через видачу відповідних декретів і ординацій, що давало змогу регулювати й регламентувати життя економії на відстані. До управління староста залучив молодшого сина Зигмунта, очевидно плануючи в майбутньому передати йому адміністрування в Самборі. Львівський староста використовував сина насамперед для вирішення поточних питань на теренах економії під час свого перебування у Львові чи деінде; таким чином він на практиці готував сина до управління. В актових матеріалах Зигмунт фігурує як державця економії, а формально адміністратором залишався Єжи Мнішек.

⁴³ НБ ЛНУ, ВР, спр. 517.III, арк. 786–787.

**Early Modern Lviv and the surrounding area.
How Jerzy Mniszek, the Lviv mayor, was governing in
Sambir economia at the turn of the XVIth and XVIIth centuries
(based on the materials of the Sambir economia documents)**

Mariia HARASYMCHUK

*Ivan Franko National University of Lviv, Department of Medieval
and Early Modern History of Ukraine and Archival Studies,
1 Universytetska str., Lviv 79000, Ukraine
mgarasymchuk@yahoo.com*

In 1588 Jerzy Mniszek became the governor of the Sambir starostwo that in two years acquired the status of economia (royal property) and in 1593 the status of Lviv starostwo. Occupying the post of Lviv mayor and the administrator in Sambir until his death in 1613, he had to be regularly present in both cities. Because of that Lviv informally became a central city where Jerzy, as a local royal governor, was in charge of another, remote administrative division. Thus Jerzy Mniszek was accomplishing his administrative duties in Sambir economia by issuing decrees and entails that regulated the life of the residents of the economia. He also involved his younger son Zyhmunt in direct management by appointing him to be a statesman with some obvious plans for him to become the headman of Sambir economia in the future.

Keywords: Mniszek kin, Lviv mayor, Sambir economia, spatial communication.

**Nowożytny Lwów i jego okolica.
Jak starosta lwowski Jerzy Mniszek rządził
w ekonomii samborskiej na przełomie XVI i XVII wieku
(na podstawie ksiąg aktowych ekonomii samborskiej)**

Maria HARASYMCZUK

*Lwowski Narodowy Uniwersytet im. Iwana Franki,
Katedra Historii Ukrainy Średniowiecznej i Nowożytnej oraz Archiwistyki,
ul. Uniwersytecka 1, Lwów 79000, Ukraina
mgarasymchuk@yahoo.com*

W 1588 r. Jerzy Mniszek otrzymał w zarząd starostwo samborskie, które dwa lata później uzyskało status ekonomii (czyli królewskiego majątku stołowego), a w 1593 r. – starostwo lwowskie. Pełniąc urząd starosty we Lwowie i administratora w Samborze, aż do swojej śmierci w 1613 r., musiał okresowo przebywać na zmianę w obu miastach. Doprowadziło to do nieformalnego przekształcenia Lwowa w ośrodek, z którego miejscowy

królewski namiestnik kierował inną, odległą jednostką administracyjną. Jerzy Mniszek realizował przynależne mu, jako administratorowi ekonomii samborskiej, funkcje przez wydawanie dekretów i ordynacji, które regulowały życie mieszkańców ekonomii. Bezpośrednio ordynacją kierował jego syn Zygmunt, który pełnił rolę dzierżawcy i któremu, najwidoczniej, ojciec planował przekazać w przyszłości administrowanie ekonomią samborską.

Słowa kluczowe: ród Mniszków, starosta lwowski, ekonomia samborska, komunikacja przestrzenna.